

व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Management Information System)

MANAGEMENT INFORMATION SYSTEMS (MIS)

Definition and How It Works

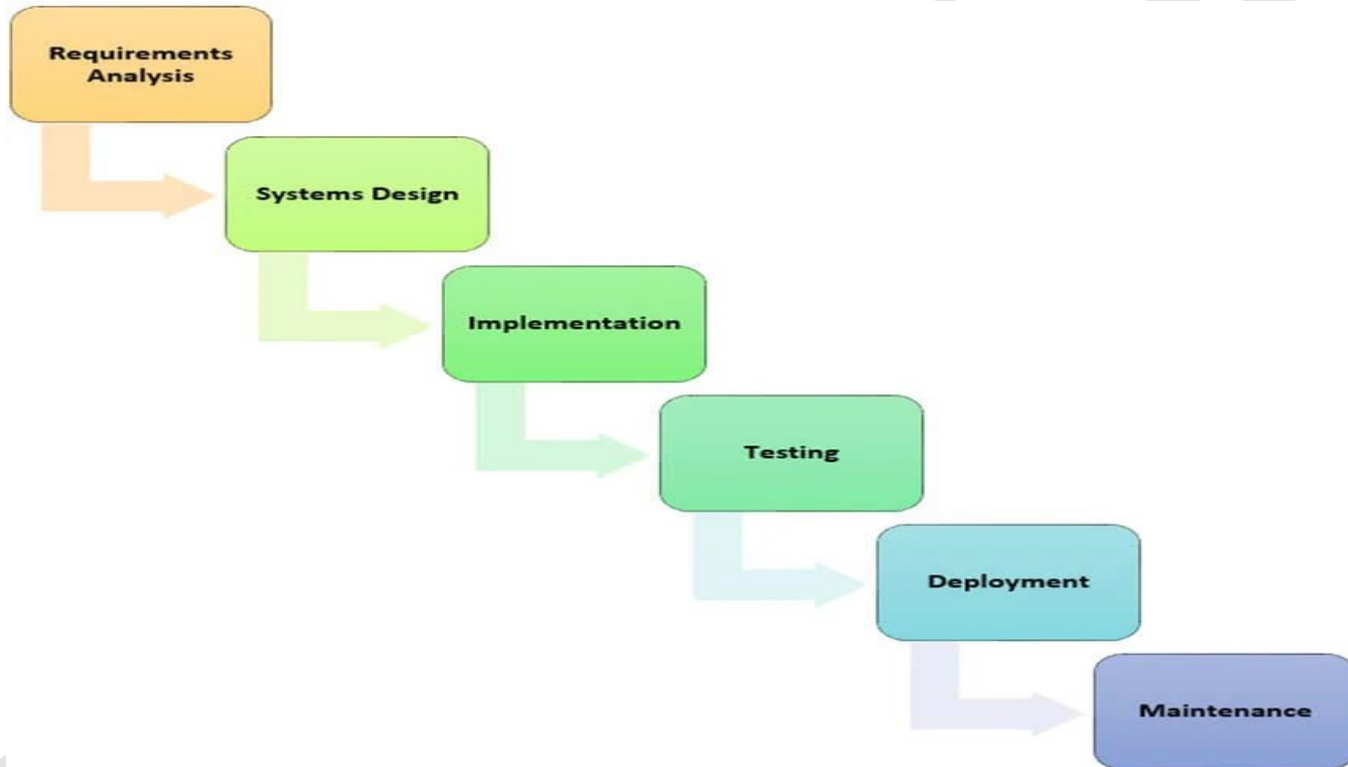
CLEVERISM.COM

- ✓व्यवस्थापकीय कार्य प्रणालीलाई दक्ष र प्रभावकारी बनाउन यसको प्रत्येक चरणमा सूचनाको व्यवस्थित उपयोग एवं व्यवस्थापन गर्ने प्रणाली ,
- ✓व्यवस्थापनको निर्णय प्रक्रियालाई सरल, सहज, छिटो, छरितो, सामयिक र प्रभावकारी बनाउन सूचनाको प्राथमिकीकरण, वर्गीकरण, विश्लेषण, प्रशोधन र प्रसार गरी एकीकृत तथा परिष्कृत रूपमा एकै थलोबाट आवश्यक तथा विश्वसनीय सूचना प्रदान गर्ने पद्धतीलाई व्यवस्थापन सूचना प्रणाली भनिन्छ,

- ✓ MIS को मुख्य उद्देश्य संगठन र व्यवस्थापनको प्रभावकारीता अभिवृद्धि गर्न बस्तुगत मापनयोग्य र तथ्यगत निर्णय प्रकृत्याका लागि आवश्यक सूचना तथ्य तथ्याङ्क उपलब्ध गराउँदै विश्वसनीयता अभिवृद्धि गर्नु नै हो,
- ✓ यसले संगठनको लक्ष्य र उद्देश्य प्राप्त गर्न व्यवस्थापकलाई निर्णय प्रक्रियामा सहयोग गर्न कम समय र लागतमा आवश्यक, विश्वसनीय, यथार्थपरक, गुणस्तरीय र भरपर्दो सूचना उपलब्ध गराउँछ,

✓ MIS तथ्यांकहरूको नियोजित प्रणाली हो जसले व्यवस्थापनलाई नीति निर्माण गर्न, योजना तर्जुमा गर्न, निर्णय प्रक्रियामा पुग्न, योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न, प्रतिवेदन तयार गर्न र सरोकारवाला पक्षलाई आवश्यक सूचना प्रदान गर्न सहयोग पुऱ्याउँदछ ।

Life Cycle of MIS

MIS का आधारभूत पक्ष

- ☐ Software
- ☐ Hardware
- ☐ Human ware
- ☐ Infrastructure
- ☐ Suppliers
- ☐ Users
- ☐ Improvement Mechanism

MIS का सिद्धान्तहरू

- एकिकृत सूचना व्यवस्थापनको सिद्धान्त (Principle of Integrated information Management)
- सूचनामा आधारित निर्णय व्यवस्थाको सिद्धान्त(Principle of Information based Decision)
- सेवाग्राही सम्पर्गको सिद्धान्त(Principle of customer Relation)
- प्रतिस्पर्धात्मक क्षमताको सिद्धान्त(Principle of Competition Capabilities)
- कार्यजालोको सिद्धान्त (Principle of Networking)
- साझेदारीको सिद्धान्त(Principle of Partnership)

व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको आवश्यकता तथा महत्व:

- ❖ तथ्य र तथ्याङ्कमा आधारित निर्णय प्रक्रियाले प्रसय पाउँछ ।
- ❖ व्यवस्थापन पक्षलाई समयमै विश्वसनीय, र भरपर्दो सूचना उपलब्ध गराउँछ ।
- ❖ संगठनलाई प्रतिस्पर्धी, सूचना प्रविधियुक्त र प्रभावकारी बनाउँछ ।
- ❖ निर्णय निर्माण प्रक्रियामा सहयोग गर्छ ।

- ❖ व्यवस्थापन पक्ष र सरोकारवालालाई एकीकृत तथा परिष्कृत रूपमा एकै ठाउँबाट आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउँछ ।
- ❖ नीति निर्माण तथा योजना तर्जुमाको आधारको रूपमा रहन्छ ।
- ❖ संगठनको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन, तथा प्रतिवेदन चरणमा आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउँछ ।

- ❖संगठनको लक्ष्य, उद्देश्य र आगामी दिशा तय गर्छ ।
- ❖संगठनको काम कारबाहीलाई छिटो, छरितो, चुस्त, दुरुस्त र प्रभावकारी बनाउँछ ।
- ❖संगठनमा पारदर्शिता र जवाफदेहीताको प्रवर्धन गर्छ ।
- ❖अभिलेख व्यवस्थापनलाई बैज्ञानिक र प्रभावकारी बनाउँछ ।
- ❖सेवाप्रवाहमा सुधार गरी नागरिक मैत्री बनाउन ।

- ❖संगठनको आवश्यकता र समस्या पहिचान गर्छ ।
- ❖सूचनाको हकको प्रवर्द्धनमा सघाउँछ ।
- ❖सेवा प्रवाहमा गुणस्तरियता, मितव्ययीता, र प्रभावकारीता ल्याउँछ ।
- ❖संगठनको साख अभिवृद्धि गरी आम जनता र सरोकारवालाको विश्वास अभिवृद्धि गर्छ ।

- ❖ उपलब्ध स्रोत साधनको मितव्ययी, कुशलतम् र प्रभावकारी उपयोग गर्छ।
- ❖ सुशासनको प्रत्याभूति दिलाउन।
- ❖ न्यून लागतमा समयमै गुणस्तरीय, भरपर्दो, यथार्थपरक सूचना प्राप्तिमा सुनिश्चितता कायम गरिन्छ।
- ❖ निर्णय प्रक्रिया तथ्यमा हुने हुँदा बढी प्रभावकारी हुने।

MIS को प्रयोगमा रहेका समस्याहरू

- ❖ Innovation and Creativity लाई प्रबर्द्धन गर्ने संस्कारमा कमि हुनु ।
- ❖ नवीन प्रविधि भित्र्याउन यसको उपयोग नहुनु ।
- ❖ प्रविधिमा आधारित Start UP हरुलाई सरकारबाट नीतिगत सहायता नहुनु ।
- ❖ व्यवस्थापन लेखा प्रणाली अवलम्बन गर्न सकिएको छैन ।
- ❖ उत्तरदायित्वको भावनाको कमी छ ।

- ❖ प्रविधिसँग सम्बन्धित दक्ष जनशक्तिकी अभाव हुनु ।
- ❖ सूचनाको उद्देश्यमा स्पष्टता छैन ।
- ❖ उच्च लागत तर न्यून उपयोगको अवस्था छ ।
- ❖ विश्वसनियता र गुणस्तरको प्रविधिको आयात गर्न नसक्नु ।
- ❖ MIS सान्दर्भिकता अनुसार Up gradation हुन नसक्नु ।
- ❖ संस्थागत स्मरणको प्रणाली बलियो नहुन ।

- ❖ सूचना संवेदनशीलताको प्रयास मात्रमा ध्यान जान नसक्नु ।
- ❖ दक्ष, विज्ञ जनशक्तिको कमी छ ।
- ❖ प्रविधिको खरिदका लागि स्रोतको अपर्याप्तता हुनु ।
- ❖ अत्यधिक गोप्य राख्ने बानी हुनु ।
- ❖ देशको भौगोलिक जटिलता अनुसार MIS उपयोग नहुनु ।
- ❖ साइबर सुरक्षाको अवस्था कमजोर हुनु ।

MIS को उपयोग कसरी बढाउने

- हरेक कार्यालयमा सूचना र प्रविधिको उपयोगमा जोड दिने ।
- MIS का लागि उपयुक्त पुर्वाधारको निर्माण गर्ने ।
- कर्मचारीलाई सघन किसिमका व्यवहारिक तालिम र प्रशिक्षण दिने ।
- दक्ष एवं विज्ञ जनशक्तिको विकास गर्ने ।

- सूचनाको संस्थागत स्मरण क्षमता बढाउने ।
- सूचना बडापत्र तयार गर्ने ।
- Cyber Law बनाउने: जसले Hacking, Tax evasion, Pornography, Brain pollution लगायतका विषय समेट्ने ।

- सूचनमा आधारित निर्णय संस्कृतिको विकास गर्न ।
- सूचनामा पारदर्शिता कायम गर्ने ।
- Innovation and Creativity लाई प्रबर्द्धन गर्ने संस्कारको विकास गर्ने ।
- प्रविधिमा आधारित Start UP हरुलाई सरकारबाट नीतिगत सहायता प्रदान गर्ने ।
- जवाफदेही संयन्त्रको विकास गर्ने ।

- ❑ Information Networking स्थापना गर्ने ।
- ❑ व्यवस्थापनको उच्च तहको प्रतिबद्धता चाहिन्छ ।
- ❑ सूचना अद्यावधिक गरिरहने ।
- ❑ MIS को उपयोग गरी सेवाको वितरण तथा बजारीकरण गर्ने उपयुक्त व्यवस्था मिलाउने ।